

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ

Алла Фатенок-Ткачук

Практика з обліково- аналітичного забезпечення розвитку підприємства

**Методичні рекомендації до виробничої практики
зі спеціальності «Облік і оподаткування»**

Луцьк 2016

УДК 336.71

ББК 65.262.1я75

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № від « » листопада 2016 р.

Рецензенти: *Чудовець В. В.*, д. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту Луцького національного технічного університету;

Кулинич М. Б., к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Фатенок-Ткачук А. О.

Ф-32 Практика з обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства : методичні рекомендації до виробничої практики для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньої програми «Облік і аудит» денної та заочної форм навчання / Алла Олександрівна Фатенок-Ткачук – Луцьк : В-во «Вежа», 2016 – 56 с.

Анотація: Методичні рекомендації до виробничої практики з обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства містять практичні завдання виробничої практики, що відповідає програмі практики.

Рекомендовано студентам галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньої програми «Облік і аудит» з метою набуття практичних навичок бюджетування, аналізування зовнішнього середовища підприємства та формування наказу про облікову політику

УДК 336.71

ББК 65.262.1я75

©Фатенок-Ткачук А.О., 2016

©Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА ВИРОБНИЧІЙ ПРАКТИЦІ	6
1. Ознайомлення з структурою підприємства, технологією і організацією виробництва і організацією бухгалтерського обліку	6
2. Методичні рекомендації до формування наказу про облікову політику підприємства	7
3. Методичні рекомендації до формування бюджету підприємства на наступний звітний період	8
4. Методичні рекомендації до аналізу зовнішнього середовища функціонування підприємства та оцінка його позиції на ринку	38
МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Практики з обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства є складовою частиною навчального процесу підготовки магістрів з бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств.

Метою виконання виробничої практики та складання звіту є:

- ознайомлення студентів безпосередньо на підприємстві (в організації, установі) з виробничим процесом і технологічним циклом виробництва (предметом діяльності суб'єкта господарювання);

- виявлення рівня теоретичної та практичної підготовки студентів з фінансового та податкового обліку, аналізування та бюджетування;

- формування професійних умінь і навичок;

- розвиток професійних якостей особистості майбутнього фахівця;

- систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань з фінансового та податкового обліку, аналізування та бюджетування; застосування їх для вирішення конкретних облікових задач;

- розвиток навичок самостійної праці із спеціальною літературою, законодавчими та нормативними актами;

- розвиток вміння складати і використовувати документи, з метою бюджетування та аналізування ;

- розвиток пізнавальної активності студента, оволодіння методикою дослідження, узагальнення та логічного викладення матеріалу;

- одержання навичок критичної оцінки існуючої практики фінансового та податкового обліку, аналізування та бюджетування, пошуку проблемних питань для розгляду їх у курсовій і дипломній роботах;

- накопичення досвіду практичної виробничої діяльності зі спеціальності, розвиток здібностей використовувати знання в постійних змінах умов практичної діяльності.

Основними завданнями виробничої практики з бухгалтерського обліку є:

- вивчити організаційну і виробничу структуру підприємства, основні техніко-економічні показники його роботи;

- критично проаналізувати організаційну структуру обліково-економічної роботи на підприємстві з метою формування або удосконалення наказу про облікову політику підприємства – місця практики;

- вивчити питання побудови інформаційної системи підприємства, як основи організації та функціонування бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту, організацію інформаційного, технічного, програмного, кадрового та організаційного забезпечення з метою його розвитку;

- здійснити аналіз зовнішнього середовища підприємства – місця практики;

- набути практичних навичок роботи на посадах працівників обліково-економічного апарату (бухгалтер, заступник головного бухгалтера, головний бухгалтер, економіст, працівник планового відділу);

- ознайомитись з методикою бюджетування на досліджуваному підприємстві;

- засвоїти процес бюджетування та сформувавши бюджет на наступний рік;
- засвоїти взаємозв'язок планової, фінансової й облікової роботи на підприємстві;
- набути практичних навичок використання існуючої на підприємстві інформаційної системи для створення інформаційної бази та виконання конкретних функцій облікової та аналітичної діяльності;
- набути навичок щодо виконання науково-дослідної роботи студентів (НДРС), підготування наукових доповідей і статей.

За результатами проходження практики студент повинен:

знати:

- роль, місце і завдання обліково-контрольної служби підприємства та перспективи розвитку наукових і практичних знань з обліку і аудиту;
- систему фінансового, податкового, управлінського обліку, внутрішньогосподарського контролю;
- загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку та їх сутність;
- елементи процесу бухгалтерського обліку в їх взаємозв'язку;
- порядок застосування П(С)БО, законодавчих та нормативних актів за видом діяльності базового підприємства;
- економіко-правові, фінансові та облікові процеси, які відбуваються на підприємстві, їх взаємозв'язок;
- роль і завдання працівників обліку щодо організації збереження, раціонального і економного витрачання матеріальних, грошових, фінансових та трудових ресурсів на кожній ділянці облікової роботи з метою збереження майна власника.

вміти:

- формувати наказ про облікову політику підприємства;
- аналізувати зовнішнє середовище підприємства з метою стратегічного планування;
- розрахувати прогностичні показники діяльності підприємства;
- складати і читати (розуміти) реєстри бухгалтерського обліку, форми звітності та довідки управлінцям;
- формувати бюджет на наступний фінансовий рік;
- використовувати результати облікових робіт для управління господарською діяльністю підприємства та контролю за нею;
- збирати і систематизувати результати власних спостережень.

Методичні рекомендації до виробничої практики з обліково-аналітичного забезпечення розвитку підприємства рекомендовано студентам галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньої програми «Облік і аудит» з метою набуття практичних навичок бюджетування, аналізування зовнішнього середовища підприємства та формування наказу про облікову політику

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА ПРАКТИЦІ 3

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Самостійна робота студентів при проходженні практики зосереджується на виконанні таких завдань.

1. Ознайомлення з структурою підприємства, технологією і організацією виробництва і організацією бухгалтерського обліку

Студент починає практику з вивчення організаційної і виробничої структури підприємства, розміщення його окремих структурних підрозділів. Окрему увагу потрібно звернути на ступінь забезпеченості підприємства засобами сучасної обчислювальної техніки та наявності сучасного ліцензованого програмного забезпечення автоматизації облікових, аналітичних та контрольних робіт. Ознайомлюється з виробничим напрямком підприємства, його структурою управління, а також особливостями формування власного капіталу.

Керівник практики від виробництва повинен організувати екскурсію в цехи основного та допоміжного виробництва, ознайомити з технологією та структурою підприємства.

Студент повинен вивчити структуру апарата бухгалтерії і засвоїти функції її підрозділів, а також знати планування документообороту та вміти провести контроль за його виконанням.

На основі зібраних даних необхідно скласти схеми організації управління підприємством, послідовності технологічного процесу виробництва, охарактеризувати обліковий апарат і організацію обліку на підприємстві, форми рахівництва і методи обліку витрат, калькулювання собівартості продукції.

Вивчаючи тему слід звернути увагу на такі питання:

- структура промислового підприємства і апарату управління;
- характер виробництва: індивідуальне, серійне (дрібносерійне, великосерійне) і масове;
- технологія виготовлення продукції, що випускають поєднанням окремих частин і деталей паралельно одне одному в результаті послідовної обробки первинного матеріалу, який проходить через кілька переділів;
- джерела надходження сировини та матеріалів;
- обсяг виробництва;
- структура бухгалтерії й функції її окремих секторів (дільниць, груп, відділів);
- розміщення облікового апарату і організація робочих місць;
- рівень і перспективи автоматизації обробки облікової інформації.

Для характеристики структури підприємства, технології і організації виробництва і організації бухгалтерського обліку студенту необхідно використати наведені документи: статут або установчий договір; організаційну структуру підприємства; існуючий наказ про облікову політику підприємства; графік документообігу; відомості про структуру бухгалтерії;

посадові інструкції працівників бухгалтерії.

2. Методичні рекомендації до формування наказу про облікову політику підприємства

Техніка бухгалтерського обліку передбачає вибір форми ведення обліку, організації бухгалтерської служби та формування її взаємозв'язків з іншими службами, робочий план рахунків, технологію обробки даних тощо.

Наказ про облікову політику передбачає такі розділи:

1. Методологічні принципи та порядок ведення бухгалтерського обліку.
2. Організація роботи облікового апарату.
3. Технічна організація обліку.
4. Організація бухгалтерського обліку.

В першому розділі наказу "Методологічні принципи та порядок ведення бухгалтерського обліку" студентом визначаються способи ведення бухгалтерського обліку, які суттєво впливають на оцінку і прийняття рішень користувачами бухгалтерської звітності. До них відносять:

- оцінку запасів, товарів, незавершеного виробництва і готової продукції;
- методи амортизації основних засобів;
- методи амортизації нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів;
- інші способи, що відповідають вимогам суттєвості (правила формування інвентарного номеру основного засобу, номенклатурного номеру запасу, табельного номера працівника);
- визнання доходів та витрат від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг;
- варіанти ведення обліку витрат виробництва.

Облік витрат на виробництво можна здійснювати:

- за елементами витрат (витрати на оплату праці, матеріали, амортизація тощо);
- за видами продукції (робіт, послуг);
- в розрізі виробничих або інших підрозділів;
- з використанням рахунків класу 8 чи без їх використання.

Кількість і дати проведення інвентаризацій.

Другий розділ наказу присвячується організації бухгалтерського обліку. В ньому визначаються:

- форма організації бухгалтерського обліку;
- форма ведення бухгалтерського обліку;
- розробка системи і форм управлінського (внутрішньогосподарського) обліку, звітності і контролю;
- затвердження правил документообігу і технології обробки облікової інформації, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку.
- обов'язки головного бухгалтера .

3. Методичні рекомендації до формування бюджету підприємства на наступний звітний період

Процес бюджетування має складатись з таких етапів:

1) характеристика підприємства – місця практики: основні види діяльності; середньорічний обсяг реалізації товарів, робіт, послуг; кількість працівників; організаційна структура підприємства;

2) Стратегія, цілі, задачі на запланований період, що поставлені перед системою бюджетування підприємства

Стратегія підприємства – скорочення витрат через систему бюджетного планування діяльності.

Система бюджетного планування діяльності повинна дозволити зменшити витрати підприємства від факторів прямої та непрямой дії в грошовому вираженні.

Підприємству для проведення звіту та аналізу необхідно бачити картину з кожного бізнес-напряму та кожного підрозділу.

Втрати від факторів прямої дії:

1. **Втрати у сфері збуту** – витрати від відсутності гнучкого ціноутворення, недостатня інформація про покупців, витрати через недостатнє задоволення потреб покупців, витрати від неефективного управління асортиментом тощо.

2. **Втрати у сфері постачання** – недостатня інформація про постачальників, недостатні закупки, закупки за завищеними цінами, надмірні закупки, втрати через низьку гнучкість вимог постачальників тощо.

3. **Втрати у сфері збереження** – втрати від випадково чи завідомо скривленої інформації про рівень складських запасів ТМЦ, втрати від різних видів розкрадання, втрат від випадкових чи свідомо зроблених помилок ведення звіту переміщення ТМЦ тощо.

4. **Втрати у фінансовій сфері** – втрати від неточного та несвоєчасного відображення змін, доповнень у фінансових документах, втрати від помилок у податкових виплат, втрати від порушення фінансових зобов'язань через відсутність контролю тощо.

5. **Втрати від неповного урахування витрат** – втрати від помилок у розрахунках собівартості за окремими видами продукції, втрати від неможливості визначення місць виникнення відхилення планових витрат від фактичних, втрати від неповного урахування накладних витрат та місць їх виникнення, втрати від неможливості визначення дійсної ефективності праці конкретних підрозділів, втрати від неможливості співвідносити витрати з центрами відповідальності тощо.

Втрати від факторів непрямой дії:

1. Втрати від помилок в управлінських рішеннях.

2. Втрати від помилок у фінансовому плануванні.

3. Втрати від помилок у плануванні та керуванні підприємством.

4. Втрати з кадрових ризиків.

5. Збитки від втрати значимої інформації.

6. Втрати в наслідок недосконалості організаційної структури підприємства.

7. Втрати від неефективного використання часу вищого керівництва.

3) Організаційна та фінансова структура бюджету підприємства

На підставі прийнятої стратегії та організаційної структури підприємства будується фінансова структура підприємства (див. дод. 2)

4) Послідовність формування основного бюджету підприємства

Для того, щоб усі співробітники фірми, яки приймають участь в процесі складання бюджету, знали, хто, яку бюджетну форму, в які строки готує, представляє та затверджує, на підприємстві необхідно скласти документ-регламент «Порядок формування основного бюджету» (табл.1).

Таблиця 1

Порядок формування основного бюджету

№	Найменування бюджетної форми	Відповідальний за підготовку	Строки підготовки	Відповідальний за узгодження і затвердження
1	Бюджет продаж			
2	Бюджет доходів			
3	Бюджет виробництва			
4	Бюджет прямих витрат на матеріали			
5	Бюджет виробничих запасів			
6	Календарний план надходжень та виплат			
7	Бюджет прямих витрат на оплату праці			
8	Бюджет інших прямих витрат			
9	Бюджет загальновиробничих накладних витрат			
10	Бюджет адміністративних витрат			
11	Бюджет комерційних витрат			
12	Виробнича собівартість готової продукції			
13	Бюджет запасів готової продукції			
14	Бюджет капітальних вкладень			
15	Календарний план капітальних вкладень			
16	Кредитний план			
17	Податковий бюджет			
18	Прогноз зміни кредиторської та дебіторської заборгованості			
19	Бюджет надходжень та витрат			
20	Бюджет руху грошових коштів			
21	Розрахунковий баланс			

5) Основні нормативи, що використовуються у практиці роботи підприємства

Таблиця 2

Основні нормативи, що використовуються у практиці роботи підприємства

1. Норми комерційних витрат		
1.1. Комісійні спеціаліста по збуту		грн/тис шт від обсягу реалізації
1.2. Транспортні витрати по збуту		грн без ПДВ/тис.шт
2. Норми витрат основної сировини на виробництво одиниці готової продукції		
2.1. Назва продукції 1		
2.1.1. Матеріал		кг/тис шт
2.1.2. Матеріал		кг/тис шт
2.2. Назва продукції 2		
2.2.1. Матеріал		кг/тис шт
2.2.2. Матеріал		кг/тис шт
3. Тарифні ставки		
3.1. Назва продукції 1		грн/тис шт з нарахуваннями
3.2. Назва продукції 2		грн/тис шт з нарахуваннями
4. Норми інших прямих витрат		
4.1. Технологічна електроенергія		грн без ПДВ/т
4.2. Витрати на пакування		грн без ПДВ/т
4.3 І т. д.		

б) Бюджет збуту продукції

Бюджет збуту продукції – містить інформацію щодо запланованого обсягу продажу, ціні та очікуваному доході від реалізації кожного виду продукції. При прогнозуванні продаж використовується комбінація методів: експертні (інформація надходить від керівників відділів до директора); статистичні (кореляційний, регресійний аналіз, трендові). Розраховується кількість відвантаженої продукції, прогнозна вартість, виручка від реалізації за всіма клієнтами бізнес-напрямів та видам продукції.

Студенту необхідно скласти бюджет збуту продукції.

1. Прогноз обсягу продажу за кожним продуктом та контрагентом в натуральному вираженні, а також прогнозні ціни реалізації продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках отримано шляхом застосування комбінації експертних та статистичних методів.

2. Визначити прогноз ціни реалізації з ПДВ, грн (ПДВ складає 20%).

3. Визначити обсяг продажу кожного продукту без ПДВ та з ПДВ шляхом помноження обсягу реалізації на ціну реалізації.

Таблиця 3

Бюджет збуту продукції підприємства

№	Найменування, контрагент	Одиниця виміру	Прогноз продаж, од	Прогноз ціни реалізації, грн		Прогноз продаж, грн	
				Без ПДВ	з ПДВ	Без ПДВ	з ПДВ
1.	Назва продукції 1						
1.1.	Назва контрагента 1						
1.2.	Назва контрагента 2						
1.3.	...						
2.	Назва продукції 2						
2.1.	Назва контрагента 1						
2.2.	Назва контрагента 2						
2.3.	...						
3.	Разом						

7) Бюджет доходів

Скласти бюджет доходів у табл.4.

1. За даними табл. 5 визначити суму надходжень від оренди.

2. За даними табл. 3 та табл. 5 скласти бюджет доходів підприємства на підставі всіх надходжень.

Таблиця 4

Бюджет доходів підприємства

№	Найменування	Кількість, шт	Сума, грн.	
			без ПДВ	з ПДВ
1.	Реалізація готової продукції, у т.ч.:			
1.1.	Назва продукту 1			
1.2.	Назва продукту 2			
2.	Інші надходження			
2.1.	Оренда			
3.	Разом			

Таблиця 5

Розшифровка стр. 2.1. «Оренда»

№	Орендатор	Об'єкт оренди	Сума, грн	
			без ПДВ	з ПДВ

1.				
2.				
3.				
4.				
Разом				

8) Бюджет виробництва

Бюджет виробництва – це виробнича програма (для виробничих підприємств), яка визначає заплановані номенклатуру та обсяг виробництва у наступному бюджетному періоді у натуральних показниках. Для торгівельних підприємств – це план закупок щодо подальшого перепродажу.

За даними табл.6 скласти бюджет виробництва.

1. Запаси готової продукції на початок періоду визначаються за даними бухгалтерської звітності.

2. Цільовий норматив запасів готової продукції на кінець періоду встановлюється у відсотках від обсягів реалізації продукції (10 %).

3. Необхідний обсяг виробництва або закупок визначається:

Плановий обсяг продажу - залишки на початок періоду + залишки на кінець періоду

Таблиця 6

Бюджет виробництва підприємства

№	Найменування	Запаси готової продукції на початок періоду, тис шт	Прогноз, збуту, тис.шт.	Виробнича програма од.	Прогнозний запас готової продукції на кінець періоду, од.
1.	Назва продукції 1				
2.	Назва продукції 2				
Разом					

9) Бюджет прямих витрат на матеріали

Призначення цього бюджету – визначити витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів, необхідних для виробництва готової продукції, вартість яких повністю відноситься на обсяг виробництва і змінюється прямопропорційно йому.

Скласти бюджет прямих витрат на матеріали згідно табл.7.

1. Кількість готової продукції, що потрібно виготовити береться із бюджету виробництва.

2. Запланована норма витрат на одиницю готової продукції береться із затверджених підприємством норм витрат основної сировини на виробництво одиниці готової продукції.

3. Витрати основної сировини, грн./од. розраховується $n.1 \times n.2$.

4. Ціна основної сировини

5. Вартість основної сировини, грн. розраховується $n.3 \times n.4$.

Таблиця 7

Бюджет прямих витрат на матеріали підприємства

№	Найменування	Ціна основної сировини, грн./кг	Планова норма витрат на одиницю готової продукції, кг	Кількість готової продукції, що буде вироблятися, тис шт	Витрати основної сировини	
					кг	грн без ПДВ
1.	Назва продукції 1					
1.1.	Матеріал 1					
1.2.	Матеріал 2					
2.	Назва продукції 2					
2.1.	Матеріал 1					
2.2.	Матеріал 2					
Разом						

10) Бюджет виробничих запасів

Бюджет виробничих запасів відображає рівень запасів сировини та матеріалів, які плануються і складається на основі бюджету виробництва і бюджету прямих витрат на матеріали, а також заявок виробничих підрозділів.

Скласти бюджет виробничих запасів у табл. 8.

1. Кількість і вартість запасів на початок місяця визначається за даними бухгалтерської звітності.

2. Витрати запасів у поточному місяці визначаються на підставі бюджету прямих витрат на матеріали.

3. Планові виробничі запаси на кінець місяця визначаються за допомогою застосування цільового нормативу запасів сировини: 10 % від потреби сировини у наступному періоді (враховуючи коректування умовами транспортування).

4. Прогнозні ціни на закупку основної сировини.

5. Обсяг запасу, що потрібно придбати натуральних одиницях розраховується:

Обсяг запасу, що закупається = обсяг використання- запаси на начало періода + запаси на кінець періода (враховуючи коректування умовами транспортування)

6. Вартість запасів, що потрібно закупити розраховується: *прогнозна ціна на закупку сировини × обсяг запасів, що потрібно придбати*

7. Метод списання витрат.

11) Календарний план надходжень та виплат

Календарний план надходжень та виплат розраховується у двох таблицях: календарний план надходжень грошових коштів (табл. 9); календарний план закупок (табл. 10).

12) Бюджет прямих витрат на оплату праці

Бюджет прямих витрат на оплату праці - це кількісне вираження планів відносно витрат компанії на оплату праці основного виробничого персоналу. Призначення цього бюджету - визначити прямі (змінні) витрати на зарплату у відповідності до бюджету виробництва.

Скласти бюджет прямих витрат на оплату праці у табл. 11.

1. Кількість одиниць продукції, що буде виготовлятися береться з бюджету виробництва.

2. Тарифні ставки беруться з нормативів підприємства.

Таблиця 11

Бюджет прямих витрат на оплату праці підприємства

№	Найменування готової продукції	Кількість одиниць виготовленої продукції, тис шт.	Тарифна ставка, грн/тис шт.	Прямі витрати на оплату праці, грн
1.	Назва продукції 1			
2.	Назва продукції 2			
Разом				

Таблиця 9

Календарний план надходжень грошових коштів підприємства

№	Найменування	січень	лютий	березень	квітень	і т. д.	Сума надходжень за місяць, грн з ПДВ
1.	Дебіторська заборгованість на початок періоду, грн з ПДВ						
2.	Погашення ДЗ в поточному місяці, грн. з ПДВ						
3.	Надходження грошових коштів від поточної реалізації, грн. з ПДВ						
4.	Разом:						
Інша діяльність							
5.	Дебіторська заборгованість на початок періоду, грн. з ПДВ						
6.	Погашення ДЗ в поточному місяці, грн з ПДВ						
7.	Надходження грошових коштів від поточної діяльності, грн з ПДВ						
8.	Разом:						
9.	Всього надходжень:						

Таблиця 10

Календарний план закупок підприємства

№	Найменування	січень	лютий	березень	квітень	і т. д.	Сума витрат за місяць, грн з ПДВ
1.	Кредиторська заборгованість на початок періоду, грн. з ПДВ						143 400,00
2.	Погашення КЗ в поточному місяці, грн з ПДВ						
3.	Виплати грошових коштів по закупкам поточного місяця, грн з ПДВ						
4.	Разом:						

13) Бюджет інших прямих витрат

Враховуються змінні витрати, що не були враховані в інших бюджетах та дозволяє визначити витрати, які прямопропорційно змінюються при зміні обсягів виробництва (у торгівлі – продажу). Особливістю цього бюджету є відсутність запасів. При складанні графіку оплати затрат необхідно мати на увазі, що частина цих витрат може бути оплачена за передплатою, а частина - після використання ресурсів.

Скласти бюджет інших прямих витрат табл. 12 та виконати розподіл загальновиробничих витрат за окремими видами готової продукції (табл. 13 та табл. 14). За базу розподілу приймаються прямі витрати на оплату праці на виробництво кожного виду продукції.

1. Кількість виготовленої продукції береться з бюджету виробництва.
2. Норми витрат беруться з нормативів підприємства.

Таблиця 12

Бюджет інших прямих витрат підприємства

№	Стаття витрат	Кількість виготовленої продукції, тис шт.	Норма витрат, грн/тис шт.	Інші прямі витрати, грн	
				без ПДВ	ПДВ
1.	Технологічна електроенергія				
2.	Витрати на пакування				
Разом					
Разом з ПДВ					

Таблиця 13

База розподілу інших прямих витрат підприємства

№	База розподілу інших прямих витрат	Сума, грн	Частка
1.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво продукції 1		
2.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво продукції 2		
3.	Разом		

Таблиця 14

Розподіл інших прямих витрат підприємства

№	Розподіл інших прямих витрат	Сума до розподілу без ПДВ та з амортизацією, грн	Розподілені витрати без ПДВ та з амортизацією, грн
1.	Назва продукції 1		
2.	Назва продукції 2		

14) Бюджет загальновиробничих накладних витрат

До складу таких витрат зазвичай включаються різні види так званих загальноцехових витрат або витрат структурного підрозділу або бізнес-напрямку.

За даними табл. 15 скласти бюджет загальновиробничих витрат та виконати розподіл загальновиробничих витрат за окремими видами продукції (табл. 15 та табл. 16).

За базу розподілу приймаються прямі витрати на оплату праці на виробництво кожного виду продукції.

Таблиця 15

Бюджет загальновиробничих витрат підприємства

№	Стаття витрат	Сума, грн		Примітки
		без ПДВ	ПДВ	
1.	Фонд оплати праці апарату управління виробництвом (з нарахуваннями)			заробітна плата працівників апарату управління цехами(ФОТ 10000) ЕСВ дорівнює
2.	Фонд оплати праці робітників, що обслуговують виробничий процес (з нарахуваннями)			заробітна плата працівників допоміжного і обслуговуючого персоналу (кількість штатних одиниці - часова тарифна ставка грн/ч.). Місячний фонд робочого часу - 168 годин ЕСВ дорівнює
3.	Допоміжні матеріали			допоміжні матеріали - грн без ПДВ
4.	Витрати на охорону праці (спецодяг та інше)			витрати на охорону праці - - грн без ПДВ
5.	Амортизація			амортизація устаткування цеху - грн
6.	Податки, збори, обов'язкові платежі			податки, збори та обов'язкові платежі – грн
7.	Експлуатаційні витрати (світло, опалення)			експлуатаційні витрати (світло, опалення) - грн без ПДВ
8.	МШП			МШП - грн без ПДВ
8.	Інші витрати			Норма - грн без ПДВ, грн з ПДВ
9.	Разом			
10.	Разом з ПДВ та за мінусом амортизації			

Таблиця 16

База розподілу загальновиробничих витрат підприємства

№	База розподілу загальновиробничих витрат	Сума, грн	Частка
1.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво Назва продукції 1		
2.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво Назва продукції 2		
3.	Разом		

Таблиця 17

Розподіл загальновиробничих витрат підприємства

№	Розподіл загально-виробничих витрат	Сума до розподілу без ПДВ та з амортизацією, грн	Розподілені витрати без ПДВ та з амортизацією, грн
1.	Назва продукції 1		
2.	Назва продукції 2		

15) Бюджет адміністративних витрат

Призначення бюджету адміністративних витрат – як найбільш точно визначити загальні і адміністративні витрати, необхідні для існування підприємства як юридичної особи.

До складу адміністративних витрат включають: заробітну плату вищої і середньої управлінської ланки; відрядні; представницькі; службовий транспорт; утримання центрального офісу; зв'язок; амортизація; послуги сторонніх організацій, оплата послуг банку; юридичні послуги; аудит і консалтинг; утримання офісної техніки; господарські потреби и канцтовари; експлуатаційні витрати (світло, опалення); податки, збори; інші витрати.

Скласти бюджет адміністративних витрату табл. 18 та виконати розподіл адміністративних витрат з а окремими видами продукції (табл. 19 та табл. 20).

Таблиця 18

Бюджет адміністративних витрат підприємства

№	Стаття витрат	Сума, грн		Примітки
		без ПДВ	ПДВ	
1.	Фонд оплати праці адміністративного персоналу (оклади з нарахуваннями)			заробітна плата вищої і середньої управлінської ланки (ФОП, ЕСВ)
2.	Відрядні			планується - подові відрядження
3.	Витрати на матеріально-технічне забезпечення			господарські потреби и канцтовари - ліміт грн без ПДВ
4.	Витрати на зв'язок			зв'язок (стаціонарний і мобільний) - ліміт грн з ПДВ
5.	Транспортні витрати			службовий транспорт - ліміт грн з ПДВ
6.	Оплата послуг банку			оплата послуг банку грн без ПДВ
7.	Амортизація			грн
8.	Податки, збори, обов'язкові платежі			грн
9.	Експлуатаційні витрати			світло, опалення - грн з ПДВ
10.	Інші витрати			грн без ПДВ
11.	Разом			
12.	Разом за мінусом амортизації та з ПДВ			

За базу розподілу приймаються прямі витрати на оплату праці на виробництво кожного виду продукції.

Таблиця 19

База розподілу адміністративних витрат підприємства

№	База розподілу загальновиробничих витрат	Сума, грн	Частка
1.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво Назва продукції 1		
2.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво Назва продукції 2		
3.	Разом		

Таблиця 20

Розподіл адміністративних витрат підприємства

№	Розподіл загальновиробничих витрат	Сума до розподілу без ПДВ та з амортизацією, грн	Розподілені витрати без ПДВ та з амортизацією, грн
1.	Назва продукції 1		
2.	Назва продукції 2		

16) Бюджет комерційних витрат

Комерційні витрати складають витрати по зберіганню, страхуванню та складуванню продукції, маркетинг та реклама, заробітна плата збутового персоналу (постійна та змінна), відрядні, представницькі, комісійні посередниками, доставка власним та іншим транспортом, преміальні, упаковка.

Скласти бюджет комерційних витрат у табл. 21 та виконати розподіл комерційних витрат за окремими видами продукції (табл. 22 та табл. 23).

За базу розподілу приймаються прямі витрати на оплату праці на виробництво кожного виду продукції.

Таблиця 21

База розподілу комерційних витрат підприємства

№	База розподілу загальновиробничих витрат	Сума, грн	Частка
1.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво продукція 1		
2.	Прямі витрати на оплату праці на виробництво продукція 2		
3.	Разом		

Таблиця 22

Розподіл комерційних витрат підприємства

№			

	Розподіл загальновиробничих витрат	Сума до розподілу без ПДВ та з амортизацією, грн	Розподілені витрати без ПДВ та з амортизацією, грн
1.	Назва продукції 1		
2.	Назва продукції 2		

Таблиця 23

Бюджет комерційних витрат підприємства

№	Статті витрат	сума, грн.		Примітки
		без ПДВ	ПДВ	
1.	Змінні витрати на збут, у т. ч.:			
1.1.	Комісійні спеціалістів по збуту (з нарахуваннями)			дивись норми комерційних витрат. ЕСВ дорівнює 38,18%
1.2.	Транспортні витрати			Дивись норми комерційних витрат
2.	Постійні витрати на збут, у т.ч.:			
2.1.	Витрати на рекламу та маркетинг			Планується випустити 1000 рекламних буклетів, вартість одного буклету 1,5 грн. з ПДВ
2.2.	Відрядні			10 діб, 30 грн. добові
2.3.	Витрати на зв'язок			Встановлюється ліміт 1500 грн з ПДВ
2.4.	Амортизація			основних засобів відділу збуту 300 грн
2.5.	Фонд оплати праці (оклади з нарахуваннями)			згідно штатного розкладу 5 одиниць з окладом 1500 грн
2.6.	Експортні формальності			1200 грн з ПДВ
2.7.	Інші витрати			непередбачувані ситуації - 300 грн без ПДВ
3.	Разом			
4.	Разом з ПДВ та за мінусом амортизації			

17) Бюджет виробничої собівартості

Бюджет виробничої собівартості – це бюджетна форма, що дає можливість сформулювати планову виробничу собівартість продукції, що планується до виробництва та реалізації.

Скласти бюджет виробничої собівартості у табл. 24.

1. Обсяг випуску береться із бюджету виробництва.

2. Розподілені загальновиробничі витрати, прямі витрати на матеріали, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати беруться із відповідних бюджетів.

Витрати потрібно брати з амортизацією, але без ПДВ на відміну від бюджету руху грошових коштів, де суми вказуються по принципу їх оплати з врахуванням ПДВ.

3. Виробнича собівартість готової продукції розраховується шляхом складання всіх складових витрат.

4. Калькуляція одиниці розраховується так чином: виробнича собівартість готової продукції : обсяг випуску

18) Бюджет запасів готової продукції

Бюджет запасів готової продукції – це бюджетна форма, що дає можливість сформулювати планову виробничу собівартість продукції, що планується до виробництва та реалізації.

Скласти бюджет запасів готової продукції у табл. 25.

1. Запаси готової продукції на початок та на кінець місяця, а також виробництво готової продукції у поточному місяці в натуральних одиницях беруться із бюджету виробництва.

2. Реалізація готової продукції у поточному місяці в натуральних одиницях береться із бюджету продаж.

3. Виробнича собівартість виробництва готової продукції у поточному місяці береться із бюджету виробничої собівартості.

4. Вартісна оцінка виробничої собівартості реалізованої готової продукції виконується шляхом перемноження кількості в одиницях на середньозважену собівартість.

Середньозважена собівартість розраховується:

Середньозважена собівартість = (Виробнича собівартість запасів готової продукції на початок місяця + Виробнича собівартість виробництва готової продукції у поточному місяці) : (Кількість запасів готової продукції на початок місяця + Кількість готової продукції у поточному місяці) × Кількість запасів готової продукції на кінець місяця

5. Запаси готової продукції на кінець періоду в натуральному та вартісному вираженні визначаються:

Запаси готової продукції на кінець періоду = Запаси на поч. + Продукція, що планується до виробництва - Продукція, що планується до реалізації

19) Бюджет капітальних вкладень

Бюджет капітальних вкладень – різновид інвестиційного бюджету, що дозволяє згрупувати витрати, пов'язані з придбанням або створенням матеріальних та нематеріальних необоротних активів (обладнання, споруди,

програмне забезпечення тощо). Набір статей визначається окремо для кожного підприємства.

За даними табл. 26 скласти бюджет капітальних вкладень.

Таблиця 26

Бюджет капітальних вкладень підприємства

№	Стаття витрат	Сума, грн.		Примітки
		Без ПДВ	ПДВ	
1.	Придбання основних засобів та нематеріальних активів			
1.1.	Придбання офісної оргтехніки			Що саме і за яку ціну
1.2.	Придбання офісних меблів			
2.	Вкладення в капітальне будівництво			
2.1.	Будівництво складу: передплата за розробку проекту			
Разом				
Разом з ПДВ				

20) Кредитний план

Складається після розробки інвестиційного бюджету. Визначається сума кредиту, % ставка за кредит, умови повернення та погашення.

У табл. 27 скласти кредитний план враховуючи: на підприємстві є банківський кредит у сумі - грн.; яку частину планується повернути в цьому році; процентна ставка - % річних.

Таблиця 27

Кредитний план підприємства

Найменування	Сума, грн
Початковий баланс боргу	
Виплати всього:	
Відсотки	
Тіло кредиту	
Кінцевий баланс боргу	

21) Податковий бюджет

Мета складання податкового бюджету: систематизувати всю інформацію о податках, розрахувати податковий тягар підприємства- індикатор, який показує, яка частина виручки витрачена на сплату податків, скласти податковий календар,

в якому показується, коли і які податки повинно сплатити підприємство, що дозволить уникнути прострочки та пені.

У табл. 27 та табл. 28 скласти податковий бюджет двома способами.

Таблиця 27

Податковий бюджет (ПДВ) підприємства -варіант 1

Стаття доходів/витрат	Податковий кредит	Податкові зобов'язання
На початок періоду	0	0
Бюджет доходів		
Бюджет комерційних витрат		
Бюджет виробничих запасів		
Бюджет інших прямих витрат		
Бюджет загальновиробничих витрат		
Бюджет адміністративних витрат		
Бюджет капітальних вкладень		
ВСЬОГО		
Розрахунки с бюджетом		

Таблиця 28

Податковий бюджет (ПДВ)ТОВ «підприємства -варіант 2

Стаття доходів/витрат	Обсяг платежів з ПДВ	Надходження від діяльності з ПДВ
На початок періоду	0	0
Бюджет доходів		
Бюджет комерційних витрат		
Бюджет виробничих запасів		
Бюджет інших прямих витрат		
Бюджет загальновиробничих витрат		
Бюджет адміністративних витрат		
Бюджет капітальних вкладень		
ВСЬОГО		
Податкова сума		
ПДВ		

1. Складання податкового бюджету 1 способом включає етапи, що наведені нижче.

Сума податкових зобов'язань розраховується, як різниця між доходами з ПДВ та без ПДВ, які підприємство планує отримати у плановому періоді (дивись бюджет доходів).

Податковий кредит розраховується як сума ПДВ із бюджетів витрат

підприємства.

Розрахунки с бюджетом визначаються, як різниця між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом.

2. Складання податкового бюджету 2 способом включає етапи, що наведені нижче.

Надходження від діяльності з ПДВ визначаються із бюджету продаж та доходів.

Обсяг платежів з ПДВ розраховується як сума платежів з ПДВ із бюджетів витрат підприємства.

$$\text{Податкова сума} = \text{Надходження від діяльності з ПДВ} - \text{усі суми з ПДВ}$$
$$\text{ПДВ} = \text{податкова сума} : 6$$

22) Прогноз зміни кредиторської та дебіторської заборгованості

Бюджет руху кредиторської та дебіторської заборгованості дозволяє планувати та відслідковувати розмір та зміни дебіторської та кредиторської заборгованості як в цілому по підприємству, так і за кожним бізнес-напрямом в розрізі контрагентів – дебіторів та кредиторів.

У табл. 29, табл.30, табл.31 розрахувати зміну дебіторської, кредиторської та кредитної заборгованості.

1. Залишок сум дебіторської заборгованості на початок періоду деталізується з даних календарного плану находжень грошових коштів за всіма дебіторами.

Збільшення обороту за місяць визначається на основі даних по відвантаженню за кожним клієнтом з бюджету продаж та доходів.

Погашення планується згідно плану надходжень та платежів і залежно від договору з клієнтом, відносин з ним, від кредитної політики підприємства

Сума залишків на кінець бюджетного періоду по кожному клієнту розраховується:

$$\text{Сума залишків на кінець бюджетного періоду} = \text{залишок на початок} + \text{збільшення заборгованості} - \text{погашення заборгованості}$$

Зміна заборгованості розраховується:

$$\text{Зміна заборгованості} = \text{залишок на кінець} - \text{залишок на початок}$$

2. Залишок сум кредиторської заборгованості на початок періоду береться з даних обліку.

Збільшення обороту за основною сировиною береться з бюджету виробничих запасів.

Погашення по кожному виду сировини визначається за календарним планом платежів і планується постачальником залежно від договору та прийнятої на підприємстві політики керування кредиторською заборгованістю

Сума залишків на кінець бюджетного періоду по кожному постачальнику розраховується:

$$\text{Сума залишків на кінець бюджетного періоду} = \text{залишок на початок} + \text{збільшення заборгованості} - \text{погашення заборгованості}$$

Зміна заборгованості розраховується:

Зміна заборгованості = залишок на початок – залишок на кінець

3. Крім цього, у підприємства є банківський кредит (див. кредитний план), що враховується при розрахунку зміни кредитної заборгованості.

23) Бюджет надходжень та витрат (прогноз звіту о прибутках та збитках)

Це план фінансових результатів. Призначення даного бюджету— показати співвідношення усіх доходів від реалізації по фактично відвантаженої споживачам продукції або наданим послугам у плановому періоді з усіма видами витрат, які припускає понести у цей же період підприємство.

Крім того, прогнозний звіт о прибутках та збитках складається для того, щоб визначити та врахувати виплату податку на прибуток.

Важливо! Дохід (виручка) від реалізації у бюджеті надходжень та витрат не плутати з надходженнями грошових коштів за надану продукцію.

Завжди треба пам'ятати, що у бюджеті надходжень та витрат дається прогноз вартості відвантаженої продукції або товару згідно з прогнозом продаж незалежно від умов її оплати.

Основний зміст бюджету надходжень та витрат —показати керуванню, буде прибуток або ні, дозволяє намітити шляхи збільшення ефективності роботи підприємства.

Бюджет надходжень та витрат дозволяє: встановити ліміти основних видів витрат, нормативів прибутку; проаналізувати та визначити резерви формування та збільшення прибутку, оптимізації податкових виплат до бюджету; досліджувати рентабельність, прибутки, можливість погашення кредиту; розрахувати точку беззбитковості; визначити ліміти основних видів витрат.

У табл. 32 скласти бюджет надходжень та витрат..

1. Доходна частина заповнюється з бюджету доходів без урахування ПДВ. Витратна частина – з відповідних бюджетів без урахування ПДВ.

2. відсоток за кредит-з кредитного плану.

3. Операційний прибуток від діяльності розраховується:

Операційний прибуток від діяльності = сума доходів – сума витрат

4.Балансовий прибуток (до сплати податків) розраховується:

Балансовий прибуток = операційний прибуток – відсоток на кредит

5. Чистий прибуток розраховується (відсоток на прибуток складає 25%):

Чистий прибуток = балансовий прибуток – податок на прибуток – інші платежі, які відраховуються від прибутку

Всього на початок бюджетного періоду
Сума дебіторської заборгованості
Сума кредиторської заборгованості
Кредит банку

Таблиця 29

Зміна дебіторської заборгованості підприємства

№	Організація	Вид продукції, послуг	Сума на початок бюджетного періоду, грн з ПДВ	Оборот за бюджетний період, грн з ПДВ		Сума на кінець бюджетного періоду, грн з ПДВ	Зміна, +- грн з ПДВ
				збільшення	погашення		
1.	Операційна дебіторська заборгованість						
1.1.	Назва контрагента						
1.2.	...						
2	Інші						
2.1.		обладнання					
2.2.		оренда					
3.	Всього						

Таблиця 30

Зміна кредиторської заборгованості підприємства

№	Організація	Вид продукції, послуг	Сума на початок бюджетного періоду, грн з ПДВ	Оборот за бюджетний період, грн з ПДВ		Сума на кінець бюджетного періоду, грн з ПДВ	Зміна, +- грн з ПДВ
				збільшення	погашення		
1.							
2.							
	Разом						

Зміна кредитної заборгованості підприємства

№	Організація	Вид продукції, послуг	Сума на початок бюджетного періоду, грн з ПДВ	Оборот за бюджетний період, грн з ПДВ		Сума на кінець бюджетного періоду, грн з ПДВ	Зміна, +/- грн з ПДВ
				збільшення	погашення		
1.	Банківський кредит (Назва банку)	кредит					
Разом							

Всього на кінець бюджетного періоду

Сума дебіторської заборгованості

Сума кредиторської заборгованості

Кредит банку

6. Капітальні вкладення беруться з відповідного бюджету.

7. Погашення кредиту – з кредитного плану.

8. Залишок власних коштів розраховується:

Залишок власних коштів = чистий прибуток – використання власних коштів

9. Амортизація розраховується шляхом додавання сум витрат на амортизацію з кожного операційного бюджету.

Таблиця 32

Бюджет надходжень та витрат підприємства

№	Найменування статті	Бізнес-напрямок Назва продукції 1	Бізнес-напрямок Назва продукції 2	Інша діял.	Разом по підпр.
Доходна частина					
1.	Виторг від реалізації готової продукції, грн без ПДВ				
2.	Інші надходження (оренда), грн без ПДВ				
Разом надходжень, грн без ПДВ:					
Витратна частина					
3.	Адміністративні витрати, грн без ПДВ				
4.	Комерційні витрати, грн без ПДВ				
5.	Виробнича собівартість реалізованої готової продукції, грн без ПДВ				
6.	Інші операційні витрати, грн без ПДВ				
Разом витрат, грн без ПДВ					
7.	Операційний прибуток				
8.	Відсоток за кредит до сплати (фінансові витрати)				
9.	Інші витрати від операційної діяльності				
10.	Балансовий прибуток				
11.	Податок на прибуток				
12.	Чистий прибуток				
13.	Використання власних коштів, у тому числі:				
13.1.	Капітальні вкладення				
13.2.	Погашення кредиту				
14.	Залишок власних коштів				
15.	ПДВ податковий кредит				
16.	Амортизація				

24) Бюджет руху грошових коштів (БРГК)

Бюджет руху грошових коштів (БРГК) – план руху за розрахунковими

рахунками та готівкових грошових коштів в касі підприємства, який відображує всі прогнози надходження та списання грошових коштів в результаті господарської діяльності. БРГК складається окремо за 3 видами діяльності: основний, інвестиційній, фінансовій.

Скласти бюджет руху грошових коштів у табл. 33, враховуючи надходження та витрати з ПДВ без амортизації.

1. Залишок грошових коштів на початок періоду береться за даними обліку.

2. Надходження від основної діяльності складаються з надходжень від поточної реалізації готової продукції і надходжень від оплати дебіторської заборгованості - переносяться з календарного плану надходжень і платежів та бюджету зміни дебіторської заборгованості.

3. Загальновиробничі, адміністративні та комерційні витрати (розподілені) беруться з відповідних бюджетів та враховуються з ПДВ без амортизації.

4. Витрати на придбання основних матеріалів – з календарного плану закупок (виплати грошових коштів по закупкам поточного місяця).

5. Прямі витрати на оплату праці та інші прямі витрати – з відповідних бюджетів.

6. Податок на прибуток – з бюджету надходжень та витрат.

7. Погашення кредиторської заборгованості – з календарного плану надходжень та виплат.

8. Чистий грошовий потік з основної діяльності розраховується:

Чистий грошовий потік з основної діяльності = загальні надходження грошових коштів – виплати грошових коштів з основної діяльності

9. Виплати грошових коштів за інвестиційною діяльністю беруться з бюджету капітальних вкладень.

10. Чистий грошовий потік по інвестиційній діяльності негативний.

11. Суми на погашення кредитів та позик беруться з бюджету руху дебіторської та кредиторської заборгованості.

12. Виплата процентів за кредит – з кредитного договору.

13. Чистий грошовий потік за фінансовою діяльністю негативний.

14. Виплати грошових коштів визначаються:

Виплати грошових коштів = виплати з основної діяльності + виплати за інвестиційною діяльністю + виплати за фінансовою діяльністю

15. Чистий грошовий потік по підприємству визначається:

Чистий грошовий потік по підприємству = чистий грошовий потік з основної діяльності + чистий грошовий потік за інвестиційною діяльністю + чистий грошовий потік за фінансовою діяльністю.

16. Залишок грошових коштів на кінець періоду визначається:

Залишок грошових коштів на кінець періоду = залишок на початок + чистий грошовий потік по підприємству

Таблиця 33

Бюджет руху грошових коштів підприємства

Найменування статей	Стакан 200 мл	Тарілка 153	Інша діяльність	Разом по підприємству
Залишок грошових коштів на початок періоду				
Надходження від основної діяльності				
Надходження від поточної реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг)				
Погашення дебіторської заборгованості				
Аванси отримані				
Надходження грошових коштів від інвестиційної діяльності				
Реалізація основних засобів				
Надходження грошових коштів від фінансової діяльності				
Залучення короткострокових кредитів та позик				
Разом надходжень грошових коштів				
Виплати грошових коштів за основною діяльністю				
Загальновиробничі витрати				
Адміністративні витрати				
Комерційні витрати				
Придбання основних матеріалів				
Прямі витрати на оплату праці				
Інші прямі витрати				
Податок на прибуток				
ПДВ				
Інші виплати				
Погашення кредиторської заборгованості				
Чистий грошовий потік за основною діяльністю				
Виплати грошових коштів за інвестиційною діяльністю				
Придбання основних засобів та нематеріальних активів				
Вкладення в капітальне будівництво				
Інші інвестиції				
Чистий грошовий потік за інвестиційною діяльністю				
Виплати грошових коштів за фінансовою діяльністю				
Погашення кредитів та позик				
Виплата відсотків за кредит				
Інші виплати				
Чистий грошовий потік за фінансовою діяльністю				
Разом виплати грошових коштів				
Чистий грошовий потік по підприємству				
Залишок грошових коштів на кінець періоду				

Скласти бюджет руху грошових коштів у табл. 34, враховуючи надходження та витрати.

1. Сума змін по грошовим коштам розраховується:

Сума змін по грошовим коштам = Чистий прибуток за мінусом амортизації + Амортизація - Зміна суми оборотних активів - Доходи майбутніх періодів + Зміна суми поточних зобов'язань - Зміна суми необоротних активів + Зміна суми заборгованості + Зміна суми власних коштів

2. Сума грошових коштів на кінець періоду розраховується:

Сума грошових коштів на кінець періоду = Сума змін по грошовим коштам + Грошові кошти на початок періоду

Таблиця 34

Бюджет руху грошових коштів підприємства розрахований непрямим методом

	Грошові потоки	Сума, грн
ОСНОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ		
	Чистий прибуток за мінусом амортизації	
+	Амортизація	
-	Зміна суми оборотних активів	
	Дебіторська заборгованість	
	Податковий кредит	
	Запаси (сировини та готової продукції)	
	Інші оборотні активи	
-	Доходи майбутніх періодів	
+	Зміна суми поточних зобов'язань	
	Кредиторська заборгованість	
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ		
-	Зміна суми необоротних активів	
	Нематеріальні активи	
	Основні засоби	
	Незавершене будівництво	
ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ		
+	Зміна суми заборгованості	
	Короткострокові кредити	
	Відстрочені податкові зобов'язання	
+	Зміна суми власних коштів	
	Інший додатковий капітал	
	Сума змін по грошовим коштам	
	Грошові кошти на початок періоду	
	Грошові кошти на кінець періоду	

25) Розрахунковий баланс

Розрахунковий баланс важливий саме як кінцева точка у складанні фінансових звітів, яка показує розходження між бюджетом надходжень та витрат та бюджетом руху грошових коштів і дає важливу інформацію для розрахунку різних фінансових показників оцінки фінансової ефективності

бізнесу, а не фірми.

Розрахунковий баланс – це прогноз співвідношення всього, чим володіє бізнес на даний момент, тобто активів, і всього того, що бізнес повинен іншим, тобто пасивів (обов'язків перед постачальниками, бюджетом, банками та інвесторами).

Прогнозний баланс допомагає відкрити окремі несприятливі фінансові проблеми, рішенням яких керівництво займатися не планувало (наприклад, зниження ліквідності підприємства).

Розрахунковий баланс зазвичай складається за номенклатурою статей, яка показує найбільш важливі види активів і пасивів. Однак можна складати його по деталізованому формату, все залежить від вимог керівництва.

Можна розташовувати статті активів і пасивів у порядку зменшення їх ліквідності, як це роблять у фінансовій документації з міжнародних стандартів, а можна і традиційно, як це показано в прикладі (табл. 34).

Розрахунковий баланс складається на основі даних основних і операційних бюджетів з двох частин, які завжди повинні бути рівні між собою.

Активи – все майно (грошові кошти, устаткування, придбані ліцензії, запаси сировини, матеріалів, готової продукції, товарів, основні фонди, довгострокові депозити в банках тощо), а також обов'язки споживачів та інших осіб, якими буде володіти бізнес чи підприємство в цілому на певну дату бюджетного періоду.

Пасиви – зобов'язання, які буде нести бізнес перед кредиторами, постачальниками сировини і матеріалів, інвесторами тощо.

Величина, на яку сума активів перевищує поточні і довгострокові зобов'язання, є власним капіталом бізнесу.

Скласти прогноз балансу у табл. 35.

1. Показники статей активів і пасивів на початок бюджетного періоду беруться за даними обліку за попередній рік.

2. Показники статей активів і пасивів на кінець бюджетного періоду беруться з відповідних даних основних і операційних бюджетів.

3. Зміна суми статті розраховується:

Зміна суми статті = показник на кінець бюджетного періоду - показник на початок бюджетного періоду

4. Частка кожної статті в структурі сукупних активів розраховується за умови прийняття: *Всього активи 100 %, Всього пасиви 100 %.*

5. Зіна кожної суми статті перевіряється на відповідність даним Бюджету руху грошових коштів, що розрахований непрямим методом (див. табл. 34).

За умови балансової рівності сума Активів дорівнює сумі Пасивів бізнесу.

26) Аналіз бюджету

Отримані фінансові бюджети – прогнозний баланс, бюджет доходів і витрат та бюджет руху грошових коштів дозволяє розрахувати ряд планових фінансових коефіцієнтів, що показують: сильні і слабкі сторони бізнесу; диспропорції у структурі капіталу; рівень ризику при інвестуванні коштів у бізнес; базу для порівняння зі стандартами галузі та конкурентами.

З цією метою розраховують коефіцієнти ліквідності, ефективності діяльності підприємства, ефективності використання оборотних коштів, показники фінансової стійкості.

Ліквідність балансу показує, як підприємство здатне розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями поточними активами.

Для оцінки ліквідності використовуються коефіцієнти, що наведені нижче.

Загальна ліквідність = Поточні активи : Поточні зобов'язання

Швидка ліквідність = (Грошові кошти + Короткострокові фінансові вкладення + Дебіторська заборгованість) : Поточні зобов'язання

Абсолютна ліквідність = (Грошові кошти + Короткострокові фінансові вкладення) : Поточні зобов'язання

Занадто низьке значення ліквідності показує неспроможність підприємства задовольняти свої короткострокові зобов'язання. Дуже високе – є сприятливим для кредиторів-займодавців, але засвідчує про високі інвестиції, які не приносять дохід.

Раціональний коефіцієнт загальної ліквідності повинен бути у межах 1,5 – 2,5.

Ефективність діяльності підприємства, як правило, оцінюється за допомогою коефіцієнтів рентабельності.

Коефіцієнт рентабельності продажу розраховується на основі бюджету надходжень та витрат і показує частину операційного прибутку у виручці від реалізації:

Рентабельність продаж = операційний прибуток : виручка від реалізації

Даний показник відображає тільки операційну діяльність підприємства.

Середній рівень рентабельності продаж у різних галузях різний. Не існує якогось єдиного стандарту на даний показник. Чим більше значення цього коефіцієнту, тим краще фінансовий стан підприємства.

Рентабельність активів = Операційний прибуток : Середній обсяг активів

Рентабельність власного капіталу = Операційний прибуток : Середній обсяг власного капіталу

Коефіцієнт віддачі на загальні активи розраховується за формулою:

Віддача на загальні активи = (чистий прибуток + витрати на виплату процентів по кредитах) : загальні активи по балансу

Прогноз балансу підприємства

№	Найменування статті балансу	Динаміка показників				
		на початок бюджетного періоду, грн	Частка в структурі сукупних активів, %	на кінець бюджетного періоду, грн	Зміна суми статті, + - , грн	Частка в структурі сукупних активів, %
1.	I. Необоротні активи					
1.1.	Основні засоби (залишкова вартість)					
1.2.	Незавершене будівництво					
2.	II. Оборотні активи					
2.1.	Запаси					
2.1.1.	Виробничі запаси					
2.1.2.	Готова продукція					
2.2.	Дебіторська заборгованість					
2.2.1.	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги					
2.2.2.	Дебіторська заборгованість по розрахунках з бюджетом					
2.3.	Грошові кошти					
3.	III. Витрати майбутніх періодів					
4.	Всього активи					
1.	I. Власний капітал					
1.1.	Статутний капітал					
1.2.	Інший додатковий капітал					
1.3.	Нерозподілений прибуток					
2.	II. Забезпечення майбутніх витрат і платежів					
3.	III. Довгострокові зобов'язання					
4.	IV. Поточні зобов'язання					
4.1.	Короткострокові кредити банків					
4.2.	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.					
5.	V. Доходи майбутніх періодів					
6.	Всього пасиви					

Чим більше значення цього показника, тим краще фінансове положення фірми. Це означає, що розвиток бізнесу вигідніше вести за рахунок кредиту, а не реінвестувати отриманий прибуток. Для розрахунку потрібні бюджет надходжень та витрат та розрахунковий баланс.

Для оцінки ефективності використання особистих оборотних коштів використовуються показники оборотності і тривалості періодів обороту активів:

*Період обігу поточних активів = (Середній обсяг поточних активів: Повна собівартість в обсязі продажу) * Кількість днів періоду*

*Період обороту дебіторської заборгованості = (Середній обсяг дебіторської заборгованості : Повна собівартість в обсязі продаж) * Кількість днів періоду*

*Період обороту кредиторської заборгованості = (Середній обсяг кредиторської заборгованості : Повна собівартість в обсязі продаж) * Кількість днів періоду*

При великих обсягах продажу зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості навіть на 2-3 дні може покращити показник рентабельності на декілька процентів.

Якщо при управлінні поточними активами і дебіторською заборгованістю загальна увага повинна бути направлена на збільшення показників оборотності, то при управлінні кредитною заборгованістю і поточними пасивами в цілому необхідно наскільки можливо затягувати платежі, таким чином зменшуючи показник оборотності.

Якщо є розрив у періодах, наприклад, дебіторська заборгованість обертається у 2 рази повільніше, ніж кредиторська, то підприємству необхідно заохочувати кредити.

Фінансова стійкість відображає рівень ризику діяльності підприємства і залежності від займаного капіталу.

У якості оцінюючих коефіцієнтів використовуються:

Коефіцієнт фінансової стабільності = Власні кошти : Займані кошти

Коефіцієнт фінансової автономії = Власні кошти : Всього активів

Коефіцієнт маневреності власних коштів = Власні оборотні кошти : Власні кошти

Скласти аналітичну таблицю для розрахунку усіх аналітичних коефіцієнтів. Формат цієї таблиці вибирається студентом самостійно і повинен дати змогу проаналізувати отримані коефіцієнти не лише у порівнянні з попереднім періодом, але і з визнаними стандартами. Можна замість визнаних стандартів використати інформацію з аналогічними показниками підприємств – конкурентів чи підприємств – лідерів в даній галузі, якщо такі є.

Зробити висновки щодо сильних та слабких сторін бізнесу підприємства.

4. Методичні рекомендації до аналізу зовнішнього середовища функціонування підприємства та оцінки його позиції на ринку

Етап 1. Оцінка привабливості галузі

Для оцінки привабливості ринку існує безліч критеріїв, і ми рекомендуємо використовувати саме ті з них, які найбільш значимі для обраної галузі. Також важливо відразу визначити межі прогнозних оцінок. Найбільш доцільний горизонт планування для українських реалій становить не більше ніж два-три роки.

Кожному показнику експертними шляхом присвоюється своя питома вага, і результатом аналізу буде середнє значення за всіма характеристиками.

Таблиця 36

Оцінка привабливості галузі

№	Показник	Оцінка	Значення
1	Частка ринку	На підставі результатів досліджень або експертних оцінок визначається обсяг ринку. Невеликі ринки не приваблюють великих/ нових конкурентів	
2	Зростання/падіння споживчого попиту на продукцію галузі	Якщо ринок не зростає, підприємства змушені витіснити конкурентів для власного росту	
3	Темпи зростання галузі	Уповільнення або зупинка росту ринку ускладнюють проникнення підприємств на ринок і ведуть до відходу слабких підприємств	
4	Кількість гравців, що конкурують в галузі	Необхідно визначити, чи багато в галузі конкурентів і чи існує серед них спеціалізація по асортиментній політиці	
5	Широта охоплення використання продукції галузі. Кількість ніш і сегментів в галузі	Чим більше на ринку сегментів і ніш, тим більше у підприємства можливостей спеціалізуватися і використовувати стратегію диверсифікації	
6	Сезонні і циклічні чинники	Вважаються чинниками ризику	
7	Інновації в галузі. Залежність стану галузі від технологічних нововведень	Якщо до впливу технологічних нововведень галузь не схильна, то немає ризику, що інвестиції нових гравців у цих умовах можуть виявитися неефективними через швидке старіння використовуваних технологій	
8	Рівень конкуренції в галузі	Необхідно враховувати, наскільки жорстка, агресивна боротьба існує в галузі	
9	Ступінь завантаження виробничих потужностей підприємств галузі	Надлишки потужностей можуть призвести до падіння цін і прибутку	

10	Вимоги до розмірів і термінів необхідних капіталовкладень	Жорсткі вимоги до термінів підвищують ризик: стає важливим точний розрахунок часу виходу на ринок, наприклад, до сезону	
11	Рентабельність продукції (продажу) галузі	Визначається в порівнянні з іншими галузями	
12	Рентабельність власного і інвестованого капіталу в галузі, ROI	Низька рентабельність не сприяє появі нових гравців, швидше веде до скорочення числа підприємств на ринку	
13	Вертикальна інтеграція	Вертикальна інтеграція підвищує вимоги до розмірів капіталу, призводить до сильних розходжень у конкурентоспроможності та витратах на виробництво	
14	Економія на масштабах виробництва	Збільшує частку ринку, необхідну для досягнення конкурентоспроможності по витратах	
15	Швидке оновлення асортименту продукції	Потреба в новинках вкорочує життєвий цикл товару і збільшує ризик відставання від конкурентів	
16	Невизначеність майбутнього галузі і підприємницький ризик	Якщо ризик змін невеликий, легше будувати прогнози	

Етап 2. Аналіз макросередовища, PEST-аналіз

Аналіз макросередовища передбачає вивчення факторів прямого і непрямого впливу. Середовище прямого впливу - це постачальники, нормативно-правова база та державні органи, споживачі і конкуренти.

Під середовищем непрямого впливу розуміються фактори, які не мають прямого впливу на діяльність підприємства, але опосередковано впливають на неї. Це такі фактори, як стан економіки, науково-технічний прогрес, соціокультурні та політичні зміни.

Для оцінки факторів прямого впливу, їх впливу та прогнозу змін можна використовувати табл. 37.

Таблиця 37

Оцінка чинників прямого впливу на стан підприємства

№	Чинник	Опис чинника
1	Споживачі	Кінцеві споживачі продукції підприємства. Цінові сегменти, які займає підприємство. Фактори, що впливають на попит. Зміна темпів зростання попиту. Вплив споживачів, вплив каналів розподілу на підприємство. Можливі витрати, пов'язані з переходом на продукцію іншого виробника.
2	Конкуренти	Найближчі конкуренти, їх частки ринку, їх стратегії, їх особливості та вплив на підприємство.
3	Постачальники	Оцінка основних постачальників сировини і матеріалів, фінансів, інформації. Їх вплив на підприємство.

4	Нормативно-правова база та державні органи	Законодавче регулювання діяльності підприємства. Чи підлягає діяльність підприємства ліцензуванню. Особливості оподаткування.
5	Місце розташування	Специфіка населеного пункту. Криміногенні чинники та місцеві органи управління.

PEST-аналіз дає оцінку середовища непрямого впливу і передбачає врахування наступних чинників:

- політичні (Policy);
- економічні (Economy);
- соціальне середовище (Society);
- технології (Technology).

У ході аналізу також можуть враховуватися сила впливу і тривалість впливу цих чинників.

Таблиця 38

Оцінка чинників непрямого впливу на підприємство (PEST-аналіз)

№	Чинник	Прояв	Сила впливу (сильний, середній, слабкий)	Тривалість впливу
1	Політичні чинники			
2	Стан економіки			
3	Соціально-культурні особливості			
4	Науково-технічне середовище			
5	Міжнародні чинники			

Етап 3. Оцінка рівня конкуренції

В основу методики аналізу та прогнозування рівня конкуренції пропонується покласти модель М. Портера і розглядати наступні групи чинників:

- суперництво серед конкуруючих на даному ринку продавців - ситуація в галузі;
- конкуренція з боку товарів, що є заміниками, — вплив товарів-замінників;
- погроза появи нових конкурентів — вплив потенційних конкурентів;
- позиції постачальників, їхні економічні можливості — вплив постачальників;
- позиції споживачів, їхні економічні можливості — вплив покупців.

Кожний з чинників, що характеризують конкуренцію на ринку оцінюється експертами в бальній шкалі.

Отримана в такий спосіб оцінка ступеня впливу кожної з п'яти сил конкуренції на ринку являє собою середньозважений бал (*b*):

$$b = \frac{1}{m \cdot n} \sum k_l \sum b_{ls}$$

де b_{ls} — бальна оцінка s -го експерта ступеня прояву l -го чинника;

n — кількість експертів;

k_l — коефіцієнт важливості l -го фактора,

m — кількість розглянутих факторів.

Рівень сили конкуренції дуже високий, якщо отриманий середньозважений бал попадає в інтервал - $[(b_{cp} + b_{макс}) / 2; b_{макс}]$, де b_{cp} - середньозважений бал, що відповідає випадку слабого прояву факторів конкуренції на ринку; $b_{макс}$ — середньозважений бал, що відповідає випадку чіткого прояву факторів конкуренції на ринку.

Рівень сили конкуренції високий, якщо отриманий середньозважений бал попадає в інтервал - $[b_{cp}; (b_{cp} + b_{макс}) / 2]$.

Помірний рівень сили конкуренції, якщо отриманий середньозважений бал попадає в інтервал - $[(b_{мін} + b_{cp}) / 2; b_{cp}]$, де $b_{мін}$ — середньозважений бал, який відповідає випадку не проявляння факторів конкуренції на ринку.

Низький рівень сили конкуренції, якщо отриманий середньозважений бал попадає в інтервал - $[b_{мін}; (b_{мін} + b_{cp}) / 2]$.

Крім того, на етапі аналізу факторів конкуренції здійснюється прогноз розвитку конкуренції на ринку на основі прогнозних оцінок зміни дії кожного з факторів. Прогнозна оцінка зміни дії фактора відповідає, наприклад, наступним бальним оцінкам: “+1” — якщо дія фактора буде підсилюватися, “0” — залишиться стабільним, “-1” — буде слабшати.

На основі отриманих експертних оцінок прогнозу розвитку кожного з факторів визначається середньозважена оцінка прогнозу розвитку сил конкуренції на ринку (c):

$$c = \frac{1}{m \cdot n} \sum k_l \sum c_{ls}$$

де c_{ls} — бальна оцінка s -го експерта прогнозу розвитку l -го фактора;

n — кількість експертів;

k_l — коефіцієнт важливості l -го фактора;

m — кількість розглянутих факторів.

У тому випадку, коли середньозважена оцінка прогнозу попадає в інтервал $(0,25; 1)$, робиться висновок про підвищення рівня сили конкуренції на ринку, $(-0,25; 0,25)$ — рівень сили конкуренції залишиться стабільним, $(-1; -0,25)$ — понизиться.

Оцінка чинників конкуренції

Чинник конкуренції	Ваговий коефіцієнт	Ознаки прояву на ринку	Оцінка сили прояву (1-5 балів)	Прогноз зміни чинника (1-5 балів)	Результативний бал (2*4)	Результативний бал прогнозу зміни (2*5)
1	2	3	4	5	6	7
1. Ситуація в галузі						
1.1. Кількість і потужність підприємств, що конкурують на ринку						
1.2. Уніфікованість сервісних послуг по товарі в галузі						
1.3. Зміна платоспроможного попиту						
1.4. Ступінь стандартизації товару, пропонованого на ринку						
1.5. Витрати «переключення» клієнта з одного виробника на іншого						
1.6. Бар'єри виходу з ринку (витрати на перепрофілювання)						
1.7. Бар'єри проникнення на ринок						
1.8. Ситуація на суміжних ринках (ринки товарів з схожими технологіями і сферами застосування)						
1.9. Стратегії конкуруючих підприємств (поведінка)						
1.10. Привабливість ринку даного продукту						
2. Вплив потенційних конкурентів						
2.1. Труднощі входу на галузевий ринок						
2.2. Доступ до каналів розподілу						
2.3. Галузеві переваги						
3. Вплив постачальників						
3.1. Унікальність каналу постачань						

3.2. Значимість покупця						
3.3. Частка окремого постачальника						
4. Вплив покупців						
4.1. Статус покупців						
4.2. Значимість товару в покупця						
4.3. Стандартизація товару						
5. Вплив товарів-замінників						
5.1. Ціна						
5.2. Вартість "переключення"						
5.3. Якість основного товару						
<i>Підсумок</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>		

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Оформлений звіт разом із заповненим щоденником студент подає на перевірку керівникові практики, який ознайомлюється з його змістом, візує на титульному аркуші (за умови позитивної оцінки), виставляє оцінку. У разі наявності суттєвих відхилень від вимог щодо змісту й оформлення звіту, він повертається на доопрацювання.

Захист звіту приймає комісія, яку призначає завідувач кафедри з числа викладачів із обов'язковим включенням до неї керівника практики. За результатами захисту виставляється диференційована оцінка, яка фіксується на титульній сторінці, у відомості та заліковій книжці.

Список джерел

1. Господарський кодекс України: від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
4. Закон України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80>
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 12.05.2011р. № 3332-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3332-17>
6. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу» від 26.01.1993 № 2939-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_derzhavnu_kontrol_no-revizijnu_sluzhbu_v_ukrayini.htm
7. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 07.06.1995 р. №265/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
8. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. № 852-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
9. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
10. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
11. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
12. Закон України «Про результати суцільної інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості і заходи щодо її скорочення»: Постанова КМУ від 29.04.99 р. № 750. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
13. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
14. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
15. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
16. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон, », затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>

17. Кодекс законів про працю України: від 10.12.1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

18. Лист Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики «Про застосування міжнародних стандартів фінансової звітності» від 07.12.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/national-bank/2526-14830.html>

19. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, Затверджені наказом Мінфіну від 10.01.2007 р. №2 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dtk.com.ua/show/2cid04693.html>

20. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ мінфіну України № 561 від 2003 р. – [Електронний ресурс]: режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293623

21. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності Затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dtk.com.ua/show/2cid110035.html>

22. Методичні рекомендації щодо перевірки правильності фінансових показників № 1104 від 11.04.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dtk.com.ua/show/2cid010381.html>

23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_013

24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_021

25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_019

26. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_020

27. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 10 «Події після звітного періоду» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_024

28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 11 «Будівельні контракти» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_017

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 «Податки на прибуток» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_012

30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_014

31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_018

32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_025

33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_011
34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_041
35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_022
36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 «Витрати на позики» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_042
37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 «Розкриття інформації про зв'язані сторони» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_043
38. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_044
39. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_045
40. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_046
41. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_048
42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 31 «Частки у спільних підприємствах» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_040
43. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_029
44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 33 «Прибуток на акцію» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_064/para2#n2
45. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 «Проміжна фінансова звітність» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_049
46. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_047
47. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_051
48. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_050

49. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_015/paran474#n474
50. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 «Інвестиційна нерухомість» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_026
51. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_027
52. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_063
53. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_004
54. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2 «Платіж на основі акцій» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_005
55. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 «Об'єднання бізнесу» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_006
56. Міжнародний стандарт фінансової звітності 4 «Страхові контракти» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_008
57. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_023
58. Міжнародний стандарт фінансової звітності 6 «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_k52
59. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_007
60. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 «Операційні сегменти» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_k53
61. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_016
62. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність» від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_065/paran2#n2
63. Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 «Спільна діяльність» від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_066/paran2#n2
64. Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання» від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_067/paran2#n2

65. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості» від 01.01.2013р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_068/paran2#n2
66. Наказ Міністерства промислової політики України про Затвердження методичних рекомендацій з формування собівартості робіт і послуг в промисловості від 9 липня 2007 р. № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN30532.html
67. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України : від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print_1370326239541384
68. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» : затв. наказом Міністерства фінансів України : від 27.06.2013 р. № 628 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>
69. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. Наказом МФУ № 1591 від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
70. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
71. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Національного банку України від 15.12.2004 № 637 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>
72. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
73. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і змін у фінансових звітах», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>
74. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
75. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
76. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
77. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
78. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

79. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>
80. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>
81. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>
82. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
83. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
84. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>
85. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2000 № 205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01>
86. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>
87. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>
88. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.02.2002 № 147 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02>
89. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 № 303 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>
90. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 16.07.2001 № 344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0647-01>
91. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
92. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплата працівникам», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 № 601 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>
93. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинення діяльності», затверджене наказом

Міністерства фінансів України від 07.11.2003 № 617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03>

94. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2004 № 817 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>

95. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 19.05.2005 № 412 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05>

96. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>

97. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

98. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.07.2007 р. № 779 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07>

99. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 33 «Виплати на розвідку запасів корисних копалин», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2008 р. № 1090 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0844-08>

100. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 34 «Платіж на основі акцій», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2008 р. № 1577 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0057-09>

101. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 22.01.1996 № 116 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>

102. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 28.02.2000 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>

103. Постанова про встановлення граничної суми розрахунків готівкою, затверджена Національним банком України 06.06.2013 № 210 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1109-13>

104. Про застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, лист Національного банку України, Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України від 07.12.2011 р. № 12–208/1757–14830, №31–08410–06–5/30523, №04/4–07/702 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1757500-11>

105. Про суттєвість у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності лист Мінфіну України від 29.07.2003р. № 04203-04108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=33638&cat_id=34931&search_param=%EF%EE%EA&searchPublishing=1

3. Робочі записи під час практики

1. Основні положення практики

(витяг з Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства Освіти України № 93 від 8 04 1993 р)

П. 3.8. Студенти вищих навчальних закладів при проходженні практики зобов'язані:

до початку практики одержати від учбового закладу консультації щодо оформлення всіх необхідних документів; своєчасно прибути на практику;

у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників; вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії; нести відповідальність за невиконану роботу; своєчасно скласти залік практики.

П. 4.1. Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Загальна і характерна форма звітності студентів за практику - це подання письмового звіту, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від бази практики. Письмовий звіт разом з іншими документами, установленими навчальним закладом (щоденник, характеристика та інше), подається на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати розділи з питань охорони праці, висновки і пропозиції, список використаної літератури та інші. П.4.2. Звіт з практики захищається студентом (з диференційованою оцінкою) в комісії. Комісія приймає залік у студентів на базах практики в останні дні її проходження, або після практики. Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і залікову книжку студента за підписами членів комісії.

П. 4.3. Оцінка студента за практику враховується стипендіальною комісією при визначенні розміру стипендії разом з його оцінками за результатами підсумкового контролю.

П. 4.4. Студенту, який не виконав програму практики без поважних причин може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов визначених вищим навчальним закладом. Студент, який в останнє отримав негативну оцінку з практики в комісії, відраховується з вищого навчального закладу.

Щоденник — основний документ студента під час проходження практики.

Практика не зараховується, якщо щоденник не оформлений згідно з вимогами практики.

Розпорядження на практику

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ФАТЕНОК-ТКАЧУК АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

**Практика з обліково-аналітичного забезпечення розвитку
підприємства**

Методичні рекомендації до виробничої практики

Друкується в авторській редакції

